

- дослідження: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.01 / Д.Ю. Хорошковська — К., 2006. — 194 с.
15. Васильковский Е.В. Учебник гражданского процесса /Е.В. Васильковский; Ред. и с предисл.: В.А. Томсинов. — М.: Зерцало, 2003. — 464 с.
16. Конституція України: Офіц. видання. Станом на 8 січня 2013 року. - К.: Центр учбової літератури, ВМГО «Український молодіжний правничий союз», 2013. — 80 с.
17. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997—2001 / Відповід. редакц. кандидат юрид. наук П.Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 512 с.

УДК 34:316.624

Маркова В.О., здобувач кафедри теорії та історії держави та права факультету з підготовки слідчих ЛьвДУВС, магістр права, магістр з економіки і підприємництва

Окремі аспекти впливу міграційних процесів на права дитини: в умовах соціально-економічної кризи

У статті висвітлюється проблема негативного впливу міграційних процесів на права дитини, що зумовлено високими показниками зовнішньої трудової міграції, значної частини працездатного населення та розриву родинних (соціальних) зв'язків, що в свою чергу призводить до виникнення проблеми «соціального сирітства».

Ключові слова: трудова міграція, населення, дитина, права.

В статье освещается проблема негативного влияния миграционных процессов на права ребенка, что предопределено высокими показателями внешней трудовой миграции, значительной части работоспособного населения и разрыва родственных (социальных) связей, что в свою очередь приводит к возникновению проблемы «социального сиротства».

Ключевые слова: трудовая миграция, население, ребенок, права.

In the article examined, problem of negative influence of migratory processes on rights for a child, that predefined by the high indexes of external labour migration of considerable part of capable of working population and break of family (social) ties, that in turn results in the origin of problem of «social orphanhood».

Key words: labour migration, population, child, rights.

Постановка проблеми: У рішенні Ради національної безпеки і оборони від 15 червня 2007 року «Про напрями державної міграційної політики України та невідкладні заходи щодо підвищення її ефективності»[1] наголошується, що реальну загрозу національній безпеці України становить «стійка тенденція до зростання процесів внутрішньої і зовнішньої трудової міграції громадян України, що мають здебільшого необоротний характер і негативно впливають на загострення демографічної кризи, сприяють поширенню територіального простору існуючих і виникненню нових депресивних територій, призводять до відтоку за кордон найбільш кваліфікованої частини трудових ресурсів та інтелектуального потенціалу» Трудова міграція негативно впливає на демографічну, соціальну та економічну ситуацію в Україні, окрім того має свій

вплив на виникнення проблеми “соціального сирітства”, що зумовлено відсутністю належного виховного процесу дітей трудових-мігрантів.

Стан дослідження проблеми: Згідно проведеного аналізу науково-практичної літератури, можна зробити однозначні висновки, що проблему міграції населення досліджували науково-практичні працівники, зокрема: Н.І.Карпачова, О.В. Гамарник, О.У.Хомра, Т.А.Денисова, Н.М. Римашевська, В.Ф. Галецкий, А.А.Овсянников, Б.С. Довжук, С.С. Хаба, О.С.Левченко, Т.М.Білінська, С.С.Ваврикович, та інші представники наукового світу.

Мета статті полягає, у дослідженні тенденцій негативного впливу міграційних процесів на права дитини.

Виклад основного матеріалу: У розробленому Міжнародною організацією з міграції глосарії сказано, що трудова міграція - це переміщення осіб з однієї країни в іншу або у межах країни постійного місця проживання з метою працевлаштування [2, с. 38]. За даними Міжнародної організації з міграції, загальна кількість легальних та нелегальних мігрантів у світі становить на сьогодні близько 70 млн. осіб. Понад 125 млн. чоловік проживає за межами країн свого громадянства, а кількість виїзних мігрантів сягає близько мільярда осіб [3, с. 49].

Україна належить до країн зі змішаними потоками нелегальних мігрантів: вона виступає як країною виїзду, так і країною прийняття нелегальних мігрантів. З України нелегально виїжджає за кордон як певна кількість населення, яка постійно проживає на її території, так і прибулі, що тимчасово нелегально перебувають у країні з метою подальшого (нелегального) виїзду за кордон. Негативні наслідки від нелегальної міграції, властиві країнам виходу і входу нелегальних мігрантів, в Україні не тільки виявляються з усією повнотою, але й значно посилюються [4, с. 107].

У Дповіді глобальної комісії з міжнародної міграції стверджується, що міграція завжди була властива людській історії, але за останні десятиліття її масштаби значно зросли. За останні 25 років кількість мігрантів подвоїлася, сягнувши майже 200 мільйонів осіб, а це 3 відсотки населення світу. Основною мотивацією мігрантів є пошук роботи [5]. Виїзд громадян на роботу за кордон відбувається переважно нелегальним шляхом, із використанням туристичних, гостьових віз, ваучерів, запрошень [6, с. 37]. Проте вірогідних, офіційних статистичних даних щодо кількості тих, хто виїжджає на зарубіжні заробітки, вікового, статевого, професійно-кваліфікаційного складу трудових мігрантів, а також спрямування основних міграційних потоків на сьогодні в Україні немає. Існують різні неоднозначні цифрові величини – від двох до семи мільйонів трудових мігрантів з України При спробі соціальної адаптації до нових умов життя зовнішні мігранти у більшості випадків стикаються з проблемами комунікації. Складність у вирішенні мовного питання перешкоджає працевлаштуванню у легальних сферах, що може призвести до роботи мігрантів у сильно криміналізованому середовищі секс-бізнесу, індустрії розваг та інших маргінальних сегментах зайнятості [7, с. 292].

Сучасний стан міграційних процесів в Україні характеризується переважно зовнішньою міграційною активністю, значним впливом населення за межі держави, високим рівнем інтенсивності та стрімким зростанням масових “тіньових” трудових поїздок за кордон. Відмінність у рівнях заробітної платні в Україні та країнах-реципієнтах мотивує бажання до переїзду з метою отримання вищого заробітку, підвищення свого матеріального благополуччя [8, с. 82]. Разом з тим, наслідки трудової міграції далеко неоднозначні. У результаті міграційних процесів Україна втрачає

найпродуктивнішу частину економічно активного населення, що зумовлює несприятливі перспективи розвитку економічної сфери та трудового потенціалу [9, с. 18].

Згідно “Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року” затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2006 р. № 879 [10] низький рівень оплати праці, безробіття перетворюють трудову міграцію на основний засіб забезпечення прийнятного рівня життя значної частини населення країни. Більшість громадян України у країнах-реципієнтах приховує свої справжні наміри і, по суті, перебуває там на нелегальному становищі. Наслідком цього стає їх соціальна незахищеність, залежність від роботодавців і посередників. Як зазначає Т.А. Денисова, “нелегальна міграція має ті ж причини, що і решта видів міграції, але при цьому при нелегальній міграції вони мають більш глобальний, трагічний та більш конфліктний характер. Вони примушують незаконних мігрантів йти на ризик заради власного життя, життя своїх рідних і близьких, здійснювати правопорушення і навіть злочини заради поліпшення свого життєвого рівня” [11, с. 108-109].

За дослідженням В.М. Набоки, з України здійснюється експорт жінок на світові ринки інтимного бізнесу Туреччини, Польщі, Угорщини, Чехії, Греції, Росії, Арабських Еміратів, Ізраїлю, США, Японії та інших країн. Міжнародним співтовариством Україна визнана країною транзиту і постачання жінок на ці ринки, а громадянки України складають значну частину «живого» товару на відкритих і таємних ринках продажі людей Європи й Азії [12, с. 3]. Міграція робочої сили в Україні стала невід’ємною рисою її соціальної дійсності та специфічним чинником формування національного ринку праці. Вона спричинена економічним становищем держави, незадовільним життєвим рівнем широких прошарків населення, високим рівнем безробіття і характерна, майже для всіх, постсоціалістичних країн. Тимчасова еміграція в низці випадків перетворюється у постійну і негативно впливає на інтелектуальний і виробничий потенціал нашої держави [13, с.37]. Епідемія ВІЛ-інфекції/СНІДу та міграція - це дві критичні соціальні проблеми, з якими стикається сьогодні світ [14]. Вказані соціальні явища пов’язані між собою, і цей взаємозв’язок має комплексний характер. Не всі мігранти або мобільні групи населення зіштовхуються з особливим ризиком інфікування ВІЛ, водночас чіткий взаємозв’язок між мобільністю населення і СНІДом є очевидним у більшості регіонів світу [13].

Дедалі більший відсоток дітей трудових мігрантів стають так званими “дітьми вулиці”. Результати багатьох соціологічних досліджень впливу міграції батьків на формування молодого покоління в умовах неповної родини чи її відсутності однозначно вказують на стратегічну загрозу національній безпеці. Опитування українських жінок, які працюють в Італії, показало, що лише 7 % з них не мали дітей, тоді як третина мали одну дитину, а майже половина — двоє дітей [14]. Збільшення кількості „дітей вулиці”, у першу чергу, зумовлено динамікою сімейного життя. Як зазначилося у доповіді ЮНІСЕФ Незалежної комісії з гуманітарних питань ООН у 1990 році [15] „дитина потрапляє на вулицю через те, що її сім’я переживає кризу, і якщо ще не розпалася, то перебуває на межі розпаду” .

Роль сім’ї у становленні молодої людини є вирішальною. Як підтверджують дослідження українських і західних кримінологів, важливим є емоційний зв’язок дитини з батьками або одним із них. Якщо немає емоційного контакту і прив’язаності у сім’ї, у поведінці неповнолітніх розвиваються різного роду відхилення від норми [16, с. 256]. Зокрема, дослідник із США Ера Воучел та австрієць Гельмут Фікдор

наголошують на тому, що в процесі соціалізації та становлення правосвідомості неповнолітніх саме сім'я формує, а потім закріплює їх основні установки, які позначаються в дорослому віці [17, с. 166]. Більшість дослідників вказують на наявність взаємозв'язку між відсутністю батьків і схильності дитини до девіантної поведінки. Для таких дітей характерні відхилення в міжособистісних стосунках і навчанні, афективні поведінкові реакції, виконання невідповідних ролей [18, с. 106].

А.Капська, розглядаючи дітей вулиці як об'єкт соціальної роботи, вважає, що це діти, які офіційно не визнані позбавленими батьківської опіки, але фактично можуть бути визнані соціальними сиротами, оскільки батьки з певних причин належним чином не займаються їхнім вихованням. Поняття „діти вулиці” об'єднує в собі безпритульних і бездоглядних дітей [19].

Впливове американське видання “The Christian Science Monitor” зазначає, що за межами України працює не менше 7 млн. українців, і ця кількість зростає. За даними міжнародної системи грошових переказів MoneyGram, яка досліджує потоки трудових мігрантів, за кордоном працює майже 8 млн. українців, зокрема, у Росії – 5 млн осіб, в ЄС – 2 млн, в США і Канаді – 700 тис. осіб [20, с. 13]. Згідно позиції О. Карпенко, до основних причин відмежування дітей від сім'ї, слід віднести: зовнішню трудову міграцію зумовлену безробіттям батьків; розлучення останніх; відсутність постійного місця роботи батьків чи залучення їх до так званого „човникового бізнесу”; відсутність постійного житла; асоціальний спосіб життя одного чи обох батьків; примушення дітей дорослими членами родини до жебракування; злочинні дії батьків; різноманітні форми насилля, спрямовані на дітей; раннє і / або позашлюбне материнство [21, с. 276].

Щорічно українсько-польський кордон перетинають більш ніж 5 млн осіб переважно з України в Польщу з різною метою [22]. Прикордонні регіони України - Львівщина та Волинь - головні донори нелегальної робочої сили на польський ринок праці. Взагалі Польща є другою після Російської Федерації країною, куди найбільше виїжджає громадян України на заробітки. Протягом останніх років в Україні спостерігається тенденція: доходи більшості верств населення не є достатніми для елементарного задоволення першочергових потреб, і це тому, що рівень мінімальної заробітної плати і реальної оплати праці перебувають на рівні нижче прожиткового мінімуму. Ця тенденція вказує на наявність в Україні значного прошарку бідного населення. На фоні соціальних та економічних проблем українського суспільства зменшується матеріальний добробут більшості сімей, а через це зростає кількість дітей, які живуть у невідповідних для повноцінного розвитку умовах. Розшарування суспільства, спостереження дітей за різними способами заробляння батьками грошей призводить до викривленого уявлення про суспільні відносини, правила, норми поведінки в соціумі, розуміння законів та норм права. В останні роки все гостріше стає проблема асоціальної поведінки, правопорушень та злочинності серед підлітків [23].

Серед причин актуалізації дитячої бездоглядності та безпритульності виділяють такі: інтенсифікація міграційних процесів зумовлених погіршенням матеріального благополуччя значної частини населення України; збільшення кількості незайнятих дітей; економічна експлуатація дитячої праці з боку дорослих, зокрема втягування у жебракування, крадіжки; зниження відповідальності батьків за виховання дітей; загострення конфліктів між батьками і дітьми; послаблення роботи щодо організації дозвілля дітей за місцем навчання і проживання; пропаганда засобами масової

інформації насилля і “легкого життя” [24]. Серед негативних наслідків трудової міграції варто назвати тимчасову втрату державою певної частини трудового потенціалу, а мігрантами професійних навичок за здобутою освітою, оскільки за кордоном вони переважно виконують некваліфіковану роботу. Але, насамперед, що наше суспільство несе морально-психологічні втрати, охоплюючи розлади здоров'я у певної частини заробітчанин, депресії, острах депортації і, навіть, численні факти втрати життя серед трудових мігрантів, а також розпад сімей і таке явище, як “соціальне сирітство” дітей при живих батьках-заробітчанах [25, с. 44].

Зокрема, дослідниця Ю.Костова вважає, що до загрозового стану підліткової злочинності призводить відсутність у державі виховно-профілактичних функцій громадськості й організацій та негаразди в сім'ї [26, с. 84]. Серед найбільш стійких тенденцій злочинності неповнолітніх, які визначають її основні особливості на сьогоднішній день, учені виділяють ріст групової злочинності неповнолітніх [27]. Саме в підлітковому віці дітей хвилює проблема самоствердження, яка реалізується в процесі взаємодії з іншими підлітками. Почуття соціальної незахищеності, меншовартості сприяє їх солідаризації, об'єднанню. Неформальні молодіжні групи з часом стають все більш стабільними, а бажання молодих людей підвищити свій авторитет серед ровесників, прагнення до матеріальної незалежності, заздрість до тих, хто ні в чому не відчуває обмежень, штовхає їх на здійснення злочинних дій.

Дж. Боулбі обгрунтував теорію “патології раннього дитинства”, за якою основу формування особистості людини складають відносини, що склалися в сім'ї, де виховувався індивід. На його переконання, якщо в ранньому віці дитина була позбавлена батьківського тепла, ласки, ніжності й турботи, то в майбутньому це позначиться на моральному розвитку і поведінці, що своєю чергою може призвести до вчинення правопорушень і злочинів [28, с. 109]. Викладачі та студенти педагогічного факультету Куявсько-Поморської Вищої Школи в Бидгощі провели анкетування з метою дослідження впливу міграції на особистість молодих людей, які показали, що майже 49% дітей трудових мігрантів мають емоційні проблеми, труднощі з навчанням; в подальшому можуть мати депресивні симптоми та песимістичне ставлення до життя [29].

Зниження життєвого рівня переважної більшості населення внаслідок тривалого існування в Україні економічно необгрунтованої оплати праці, заниження вартості праці, існування диспропорцій розмірів заробітної плати, відсутність умов для формування середнього класу (неможливість забезпечити гідний рівень добробуту особі, яка за своїм кваліфікаційним та освітнім рівнем у розвинутих країнах становить основу середнього класу). Із наведеного випливає, що в Україні зберігається тенденція, коли сім'ї з двома дітьми частіше потрапляють до категорії малозабезпечених і бідних. Фактично до категорії бідних потрапляє більшість сімей з дітьми, які працюють у бюджетній сфері, навіть за умов, коли працюють обоє батьків. Внаслідок чого зберігається тенденція масової зовнішньої трудової міграції населення репродуктивного віку, як наслідок – відкладення народження дітей, еміграція, руйнування сімей, штучне сирітство та залишення дітей без належного піклування та догляду [30]. Більшість сучасних учених цілком справедливо, на нашу думку, вважають, що дитяча бездоглядність і бродяжництво - безпосередній наслідок сучасної соціально-економічної дестабілізації, зниження культурного рівня, морального потенціалу в суспільстві. Феномен “вуличних дітей” є симптомом надзвичайного соціального й економічного неблагополуччя у країні, а потім і в сім'ї [31, с. 42].

М. Контна, як представник Комітету Охорони Прав Дитини у Польщі, стверджує,

що довготривале (і навіть тимчасове) перебування дітей без батьків призводить до появи стресів, фрустрацій і депресій [32]. Серед головних негативних наслідків трудової міграції слід звернути увагу на руйнування сімейних стосунків і родинних зв'язків між членами родини в цілому, втрату морально-культурних цінностей, що передаються поколіннями, занедбання сімейних традицій, негативне ставлення до виконання суспільних обов'язків щодо держави. Саме в умовах “мігрантського” способу життя батьків формується особистість молодшої людини, яка в період своєї ідентифікації та пошуку моральних взірців та ідеалів, знаходиться у кризі самовизначення [3, с. 2].

Слід підкреслити, що поза увагою сфери соціального захисту залишаються діти трудових мігрантів. Тому необхідно на державному рівні ґрунтовно вивчити це питання та розробити відповідний механізм із призначення тимчасової опіки (піклування) цим дітям, а також, враховуючи специфіку цього явища, надавати їм офіційний статус “дітей трудових мігрантів” без надання пільг, які надаються дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування [34]. Щодо національної політики України, необхідно визначити пріоритети, які спрямовувалися б на збереження громадської свідомості та національної ідентичності трудових мігрантів. Перевага у міграційній політиці уряду повинна, насамперед, бути ефективною у напрямі об'єднання зусиль державних органів і залучення їх до вирішення питань громадськими та політичними організаціями, релігійними громадами, освітніми закладами тощо. Варто налагодити також співпрацю із закордонними громадськими організаціями, що займаються допомогою мігрантам та їх сім'ям [35].

Висновки. Згідно з положеннями “Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року” затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2006 р. № 879 [36] передбачається з метою подолання негативних тенденцій нелегальної трудової міграції необхідність запровадження комплексних заходів таких, як скорочення масштабів нелегальної трудової міграції громадян України за кордон; збільшення можливостей легального працевлаштування громадян України за кордоном та забезпечення їх соціальної захищеності; розповсюдження інформації, щодо міжурядових угод про взаємне працевлаштування громадян та їх соціальний захист, а також можливості отримання трудовими мігрантами-громадянами України допомоги з боку закордонних дипломатичних установ України під час їх перебування за кордоном; стимулювання самозайнятості та розвитку малого підприємництва; створення нових робочих місць у депресивних регіонах; подолання різких регіональних диспропорцій у рівні життя населення та ряд інших заходів.

Одна із головних причин дитячої бездоглядності є міграції українських громадян у західноєвропейські країни у пошуках працевлаштування, простежується тісний взаємозв'язок між проблемою “соціального сирітства” та зовнішньою трудовою міграцією, зумовленою залишенням дітей без належної опіки та виховання. Як правило наслідки трудової міграції носять негативний характер та зумовлюють виникнення проблеми розповсюдження соціально небезпечних інфекційних захворювань; збільшення кількості безпритульних дітей, повної втрати соціальних зв'язків та соціальних гарантій, постійне перебування в групі ризику.

Для розв'язання окресленої проблеми, необхідно вживати комплексних заходів для забезпечення зайнятості населення у різних галузях економіки з підвищенням рівня соціально-економічних гарантій працівників, що потребує чіткого розроблення та практичного впровадження цільових стратегій спрямованих на зміцнення економічного потенціалу України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про напрями державної міграційної політики України та невідкладні заходи щодо підвищення її ефективності : Указ Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України" від 15 червня 2007р.: [Електронний ресурс] - Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. International Migration Law: Glossary on Migration / International Organization for Migration [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.iom.int.
3. Гамарник О.В. Нелегальна міграція як деструктивний чинник впливу на безпеку регіонів України / О.В. Гамарник // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. — О. : Фенікс, 2004. — Вип. 20. — С. 49-55.
4. Хомра О.У. Нелегальна транзитна міграція як загроза національній безпеці України // Стратегічна панорама. — 2003. — № 1. — С. 107-117.
5. Migration in an interconnected world: New directions for action. — Global Commission on International Migration, 2005 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.gcim.org/en/finalreport.html>.
6. Довжук Б. Актуальне регіональне дослідження трудової міграції // Україна: аспекти праці. — 2005, № 3. — С. 37-39.
7. Население и глобализация / [Римашевская Н.М., Галецкий В.Ф., Овсянников А.А. и др.] ; 2-е изд. — М. : Наука, 2004. — 322 с.
8. Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном: спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. — К., 2003. — 159 с.
9. Крупка Л. Трудова міграція як індикатор соціального, економічного та політичного життя країни / Л. Крупка // Наук. вісн. — 2008. — № 1. — С. 17 —23.
10. Денисова Т.А. Миграционные процессы в Украине: современное состояние и влияние на преступность в Причерноморском регионе / Т.А. Денисова, Д.В. Батрак // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. — О. : Фенікс, 2004. — Вип. 20. — С. 103-111.
11. Набока В.М. Торгівля жінками в Україні як вид латентних соціальних відносин / Автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.03 —Харків, 2003. — 17 с.
12. Мигранты и ВИЧ: Разработка и реализация программ // ЮНЕЙДС. - 2006. - 90 с.
13. Крупным планом: СПИД и мобильные группы населения // ЮНЕЙДС. Доклад о глобальной эпидемии ВИЧ/СПИДа. — 2002. — С. 117—123.
14. Соціальне обличчя української трудової міграції: результати масового соціологічного опитування українських заробітчан в Італії. — Львів, 2003.
15. Доклад ЮНИСЕФ Независимой комиссии по гуманитарным вопросам ООН. — Женева, 1990. — 116 с.
16. Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. - 2-ге вид. перероб. і доп. - Х.: Право, 2009. - 288 с.
17. Американская социология: Перспективы, проблемы, методы / Под ред. Г.В.Осипова. — М.:Прогресс, 1972.
18. Антоняк Н. Зовнішня трудова міграція батьків як причина соціального сирітства дітей / Н. Антоняк // Соц. педагогіка : теорія та практика. —2007. — № 2. — С. 105 — 110.
19. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. — К. : Логос, 2000. — 260.
20. Гнатюк П. Презентация деятельности и планов развития MoneyGram в странах СНГ. Материалы конф. банков-партнеров MoneyGram «Перспективы современного развития в странах СНГ», г. Киев, 20 июня 2007 года. — К, 2007. — С. 12-15.
21. Соціальна робота : технологічний аспект : навч. посіб. / За ред. проф. А. Й. Капської. — К. : Центр навч. літ-ри, 2004. — 352 с.
22. Карпачова Н. І. Трудова міграція з України в контексті загальносвітових міграційних процесів / Н. І. Карпачова // Безпека життєдіяльності. — 2007. — № 7. — С. 5—8.
23. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: Навч. посібник / С.І.Яковенко, Н.Ю.Максимова, Л.І.Мороз, Л.А.Мороз. — К.: ПАЛИВОДА А.В., 2006. — 260 с.
24. Соціальні умови попередження девіантної поведінки молоді на сучасному етапі / О. Балакірева, П. Дулленко, І Жогло та ін. // Молодь України : стан, проблеми, шляхи розв'язання : зб. наук. публ. — К., 2008. — Вип. 7. — С. 58—65.

25. Довжук Б.С., Хаба С.С., Левченко О. С., Білінська Т. М., Ваврикоч С. С. Трудова міграція населення Тернопільської області: кількісний та географічний аспекти / Тернопільська обласна держ. адміністрація; Тернопільський обласний центр зайнятості. — 3. вид., оновлене та доп. — Т.: Джура, 2006. — 72с. :
26. Костова Ю.Б. Підліткова злочинність як прояв кризи правосвідомості неповнолітніх / Ю.Б. Костова // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. — Одеса, 2005. — № 2. — С. 83–85.
27. Райс Ф. Психологія підліткового і юнацького віку. — СПб.: "Интер", 2000. — 624с
28. Психосоціальна корекція і реабілітація несповнолітніх з девіантним поведінням / под ред. С.А. Беличевой. — М.: Образование, 1999. — 289 с.
29. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.kpsw.edu.pl/eurosierota>
30. Ростова Л. Трудовій міграції — цивілізоване обличчя / Л. Ростова // Профспілки України. — 2010. — № 5. — С. 10–11.
31. Дети улицы / "В помощь тем, кто работает с детьми". Центр социально-педагогической и профилактической работы с детьми, нуждающимися в особой опеке / - К.: Наук. світ, 2002.
32. Блинова О. Міграційні установки сучасної молоді України // Практична психологія та соціальна робота. — 2009. — № 7. — С. 1-4.
34. Толстоухова С.В. Стратегія формування національної системи забезпечення прав дітей / С.В. Толстоухова // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. — 2007. — № 3. — С 78-83.
35. Зустріч з Блаженнішим Любомиром Гузаром у Львівській політехніці з нагоди 120 - річчя Патріарха Йосифа Сліпого (13.03.12) : [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.mio.k.lviv.ua/index.php?option=com>.
36. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2006 р. № 879 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 351.74(477)

Приз І.Ю., здобувач ХНУВС

Правова природа відносин у сфері реалізації громадянами права на освіту

В статті вказано, що в процесі реалізації права на освіту має місце як публічний, так і приватний інтерес. Доведено, що в процесі реалізації публічного інтересу у сфері освіти виникають публічно-правові відносини. На підставі позицій вчених надано визначення адміністративно-правових відносин у сфері освіти, і доведено, що останні носять управлінський (зовнішній та внутрішній) або публічно-сервісний характер. Обґрунтовано, що через публічно-сервісні відносини реалізуються права та свободи громадян в цілому, та у сфері освіти зокрема.

Ключові слова: право на освіту, система освіти, правовідносини, адміністративно-правові відносини у сфері освіти, публічно-сервісні відносини.

В статье указано, что в процессе реализации права на образование имеет место как публичный, так и частный интерес. Доказано, что в процессе реализации публичного интереса в сфере образования возникают публично-правовые отношения. На основании позиций ученых дано определение административно-правовых отношений в сфере образования, и доказано, что последние носят управленческий (внешний и внутренний) или публично-сервисный характер. Обосновано, что через публично-сервисные отношения реализуются права и свободы граждан в целом, и в сфере образования в частности.

Ключевые слова: право на образование, система образования, правоотношения, административно-правовые отношения в сфере образования, публично-сервисные отношения.

The article stated that the implementation of the right to education takes place both public and private interest. It is shown that in the course of public interest in education there are public-law relationship. Based on